

EKONOMİ POLİTİK

Küresel Kriz Türkiye'yi Nasıl Etkileyecek?

Erinç Yeldan, 8 Ekim 2008

Yazımızın bu haftaki başlığında geçen soru iktisat gündemimizin baş köşesine oturmuş durumda. Hele geçen hafta sonunda ABD Temsilciler Meclisi'nce onaylanan 850 milyar dolarlık *genişletilmiş* yardım paketinin *piyasalarca* pek de umursanmamış olduğu gözlenirken, küresel krizin artık bir finansal çalkantı boyutundan çıkarak giderek küresel çaplı bir durgunluk ve aynı zamanda bir o kadar da ideolojik bir çöküş içerdiğini gözlemekteyiz.

Bu durgunluk ve çöküntü sürecinin Türkiye'yi etkilememesi düşünülemez. Peki küresel krizin Türkiye'ye yansımaları neler olacaktır?

Bu soruyu yanıtlamadan önce şu gerçeğin altını çizelim. Krizin Türkiye ekonomisindeki tezahür ediş biçimini ve şiddetini önceden somut rakamlarla tahmin etmemiz olanaklı değildir. Kriz sürecinde, örneğin dolar kuru, ya da borsanın olası kayıplarının boyutu gibi finansal fiyatların olası rakamsal değerlerini tahmin etmek olsa olsa falcılık ve kehanet işidir. İktisat biliminin bu tür tahminlerde bulunmaya yeterli araçları henüz geliştirilmemiştir. Krizin döviz kuru, faiz oranları, borsa endeksi gibi olası rakamsal değerleri üzerine, hele takvim vererek öngörülerde bulunmak, iktisat biliminin sınırları dışında bir uğraştır.

Ancak, mevcut veriler ışığında küresel kriz sürecinin Türkiye ekonomisinde ne tür makroekonomik mekanizmaları harekete geçireceğini değerlendirmek olasıdır. Bu tür bir değerlendirme için ilk adım olarak Türkiye'nin 2001 sonrasında küresel ekonomiyle olan bağlantılarını irdelememiz gerekecektir.

Türkiye 2001 krizi sonrasında uluslararası piyasalardan kaynaklanan muazzam çaplı bir finansal genişleme ve ucuz kredi olanağına kavuştu. Giderek artan dış açıklar (cari işlemler açıkları) önce yüksek faizlerin cazibesıyla Türkiye'ye akmakta olan sıcak parayla, daha sonraları ise şirket birleşmeleri ve özelleştirmeler ile elde edilen doğrudan yatırım finansmanı ile karşılanmaya çalışıldı. Söz konusu dönemde Türkiye dış borçluluğunu hızla yükseltti. 2003 başında 129.6 milyar dolar olan toplam dış borç stoku, 2008'in Haziran ayı itibarıyla 284.4 milyar dolara yükseldi. 5.5 sene gibi bir sürede biriktirilmiş olan 154.4 milyar dolarlık net yeni dış borcun ana kaynağı ise *özel sektörün* borçlanmasıydı.

Aşağıdaki tablo bu verileri özetlemektedir. Görüldüğü üzere Türkiye 2002 sonrasında küresel finans piyasalarına net borçlanıcı olarak katılmıştır. Biriktirilen borç tutarının neredeyse tamamı özel sektör boudur. Özel sektör içerisinde de *finans dışı şirketler kesiminin* bu borçlanma temposunun öncüsü olduğu görülmektedir. Finans dışı özel şirketler kesiminin 2003 başında 32.8 milyar dolar olan dış borç stoku, 2008 Haziran'ında 124.7 milyar dolara yükselmiş ve dış borçlanmadaki toplam artışın üçte ikisini oluşturmuştur.

Dış Borç Stoku, Milyar Dolar			
	2002.Ç4	2008.Ç2	Toplam Artış: 2008.Ç4-2008.Ç2
Toplam Dış Borç Stoku	129.6	284.4	154.8
Kamu sektörü + TCMB	86.5	93.9	7.3
Özel Sektör - Finansal	10.3	65.9	55.6
Özel Sektör-Finans-Dışı	32.8	124.7	91.9
Kaynak: TCMB veri dağıtım sistemi, www.tcmb.gov.tr			

Türkiye 2008 krizini yüksek cari işlemler açığı ve yüksek dış borç bağımlılığı ile karşılamaktadır. Ancak 2008'in yeni küresel koşulları ucuz kredinin olası kıldığı ucuz döviz ve ucuz ithalata dayalı büyüme modelinin artık mümkün olamayacağını göstermektedir.

Dolayısıyla, küresel finans piyasalarındaki daralmanın Türkiye'de öncelikle yüksek ölçüde dış borç biriktirmiş olan ve dış borçlarını çevirmek zorunda bulunan finans dışı reel şirket kesimini etkilemesi beklenmelidir. Bilançolarında yüksek oranlı döviz borcu bulunan şirketlerin yükselen kredi maliyetleri ve döviz kurundaki pahalılaşmadan olumsuz etkileneceği açıktır. Bu sürecin ulusal üretimde gerileme ve artan işsizlik ile birlikte yaşanacak uzun süreli bir durgunluk yaratacağını öngörmeliyiz.

Bu şartlar altında Türkiye ekonomisini 2008'in kalan aylarında ve büyük olasılıkla 2009 boyunca durgunluk ve yaygın işsizlik beklemektedir. Bu gözlemlere ve elimizdeki iktisadi verilere karşın, "*Türkiye küresel krizden yeni fırsatlar elde ederek çıkacaktır*" savını inandırıcı bulmak çok güç gözükmemektedir.